

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Koulutuspoliittinen selonteko ei sisällä merkittäviä avauksia suomalaisen koulutuspolitiikan ja -järjestelmän kehittämiseksi.

Koulutuspoliittinen selonteko perustuu tilannekuvaan globaaleista toimintaympäristön muutoksista. Selonteossa kuvatut toimintaympäristön muutokset ovat tunnettuja ja yksittäiset koulutuksen järjestäjät ratkovat strategisia kysymyksiä toimintaympäristön muutoksiin kytkeytyen jatkuvasti, tehden mittavia muutoksia, jotka ovat omassa toimivallassa.

Esitämme, että koulutuspoliittiseen selontekoon vahvistetaan kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamista.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Koulutuspoliittinen selonteko asettaa tavoitteeksi vahvan sivistysperustan, kaikkien oikeuden oppia tuetusti ja ohjatusti, koulutustason pysymisen maailman kärjessä, rakenteiden kehittämisen tukemaan tavoitteita sekä kansainvälisyyden, moninaisuuden ymmärtämisen ja hyvinvoinnin. Tavoitteet ovat kannatettavia ja Suomen hyvinvointiyhteiskunnan menestyksen ja yhteiskuntarauhan näkökulmista välttämättömiä. Tavoitteet ovat kuitenkin tuttuja, joihin koulutuksen järjestämisellä on pyritty kauan. Tavoitteissa huolta aiheuttaa rakenteiden muutokset siitä syystä, että ammatillisessa koulutuksessa olemme olleet kohta vuosikymmenen jatkuvien merkittävien muutosten toimeenpanijana ja vaikka ymmärrämme täysin, että muutos on jatkuvaa, on toivottavaa, että jyrkkiin suunnan muutoksiin tulee suhtautua erityisellä harkinnalla, että varmistetaan voimavarat ja laatu merkityksellisimmässä arjen työssä.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Tavoitteena tulisi entistä painokkaammin korostaa kaikkien perusopetuksen päättävien perustaitojen parantamista nykyisestä ml. aikuisten perusopetus. Perusopetuksen päättävien

perustaitojen heikkous on jatkuvasti kasvava ilmiö, jonka osaamisvajeen paikkaamista erityisesti ammatillinen koulutus ratkoo mahdollistaakseen kaikille ammattiin valmistumisen. Heikko menestys perusopetuksessa lisää syrjäytymisriskiä, heikkoa opiskelumotivaatiota toisella asteella, keskeyttämiseriskä ja siten heikentää opiskelijoiden hyvinvointia, myös läheisiltä.

Lappia esittää, että yhteisiä opintokokonaisuuksia olisi myös perusopetuksen yläkoulun ja 2. asteen kesken. 2. asteen opintoja tulisi voida joustavasti ja koulutuksen järjestämistä rahoituksellisesti tukien aloittaa jo yläkoulussa. Tällä saavutettaisiin vahvistuva teorettinen osaaminen 2. asteelle lukio-opintoihin jatkettaessa sekä vahva motivaatio ja sitoutuminen ammatilliseen suuntautumiseen. Onnistumiset toisivat motivaatiota myös perusopetuksen opintoihin.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Koulutuspoliittisen selonteon toiselle asteelle asetetut tavoitteet ovat tunnistettuja ja siltä osin jo toimeenpanossa kuin asia on koulutuksen järjestäjän päätettävissä. Yleisesti ottaen ammatillisen koulutuksen rooli ja merkitys on selonteossa heikosti kuvattu, ja ammatillisen koulutuksen tehtävässä ei ole riittävästi tunnistettu aikuisten koulutusta.

Tavoite yksilöllisten opintopolkujen kehittämisestä, riittävästä opetuksesta ja ohjauksesta ja opiskelijahuollon palveluista edellyttävät merkittäviä resursseja sekä rahoituksellisesti että osaamisen ja työvoiman osalta kuin myös tietojärjestelmä ja ohjaustyökalujen kehittämisen näkökulmasta. Lähtökohtaisesti tavoite on jo ammatillisessa koulutuksessa toteutuksessa siltä osin kuin se resurssien puitteissa on vain mahdollista. Opiskelijoiden yksilöllisen valmistumisaikataulun ja opiskelijapalautteiden mukaan näissä tavoitteissa onnistutaan Lappiassa varsin hyvin.

Erikoisammattitutkintojen kehittämisen tavoite jää koulutuspoliittisessa selonteossa epäselväksi ja irralliseksi. Jos tarkoitus on erikoisammattitutkinnossa kytkeä yhteen toisen asteen oppilaitoksia ja korkeakouluja sisältöineen, herättää ihmetystä, mihin on unohdettu muut tutkinnot eri koulutusmuodoissa.

Tavoite työelämäkumppanuuden syventämisestä ja vahvistamisesta on tärkeä. Koulutuspoliittisessa selonteossa työelämäkumppanuus ja työelämän rooli on kuitenkin kuvattu ja tunnistettu liian kapeasti, eikä asetetulle tavoitteelle työelämämuutoksiin vastaamisesta esitetä analyysiä mm. nykyisistä toimintatavoista. Myös työelämän muutokset tunnistetaan selonteossa erittäin kapeasti. Työelämän muutoksia selontekoon täydennettäessä on huomioitava, että työelämätoimijat ovat eri kehitysvaiheissa ja tämä vaatii käytännössä saman alan sisälläkin monipuolista ammattitaitoa. Näkemyksemme mukaan myös yrittäjyys –teeman tulisi näkyä työnmuutokseen kytkeytyen vahvemmin selonteossa. Työelämäkumppanuus toimintatapana on jo ammatillisen koulutuksen vahvaa ja koko ajan vahvistuvaa arkea jo yksinomaan laadukkaasti työssä oppimisen toteuttamiseksi kuin myös alueellisen osuvan ammatillisen koulutuksen toteuttamiseksi, jatkuvan oppimisen kehittämiseksi ja työelämän muutoksen vastaamiseksi, puhumattakaan koulutuksen järjestäjän omien toimintaedellytysten varmistamisesta. Nykyistä vahvempi toimintatapa edellyttää

resursseja työelämätoimijoiden laadukkaan kohtaamisen lisäämiseen ja entistä systemaattisempien toimintatapojen kehittämiseen.

Digitaalinen palveluekosysteemi ei koulutuspoliittisesta selonteosta avaudu. Kehityssuuntana tavoitteesta heräävät visiot ovat kiinnostavia.

Täsmällistä tietoa aiheesta olisi tarpeen saada nopealla aikataululla, että useat erilaiset pienemmät digitalisaatioon liittyvät ja teemaan kytkeytyvät kehittämistoimet voidaan arvioida eikä resursseja tuhjata. Digitaalisuus ei korvaa ammatillisessa koulutuksessa kädentaitojen opetusta ja isot kehittämishankkeet/ekosysteemit eivät huomioi tarpeeksi eri toimijoiden tarpeita. Digitaalisuuden lisääminen edellyttää selkeyttä mm. tekijänoikeuksiin siten, että ne eivät aiheuta esteitä joustavalle opiskelulle ja opetukselle, kustannustaakkaa koulutuksen järjestäjälle tai opiskelijalle ja opintojaksojen tekemiseen kannustetaan ja se kuuluu opettajan tehtäviin muuttuneissa olosuhteissa.

Saavuttavuudessa on tällä hetkellä haasteena pitkien etäisyyksien alueilla, että ammatillisen koulutuksen rahoitus ei mitenkään huomioi pienten kuntien asukkaille opiskelumahdollisuuksia lähellä omaa kotipaikkaa. Monialaisen kivijalkakoulun kustannusrakenne on kallis, työelämä ei ole halukas kouluttamaan heikomman osaamisen omaavia henkilöitä ja kädentaitoja ei voi opettaa pelkästään verkossa. Rakenteellinen kehittämistä tulee tehdä paikallisista tarpeista ja lähtökohdista sekä kannustaa toimiin rahoituksella.

2. asteen raja-aitojen madaltaminen on tavoitteena kannatettava, ja toivomme myös rahoituksen kannustavan tähän. Tälle hetkellä lukion opetussuunnitelma ja aikataulutus ovat niin tiukkoja, ettei lukiosta juurikaan osallistuta ammatillisen koulutuksen toteutuksiin. Yhteistyölle ongelmaksi voi muodostua ongelmaksi organisaatioiden osaoptimointi.

Esitämme, että ammatillisissa tutkinnoissa ei lisätä yhteisten tutkinnon osien osuutta kattavasti kaikille opiskelijoille, koska tämä vaikeuttaisi merkittävästi yksilöllisten polkujen toteuttamista. Esimerkiksi aikuisempien opiskelijoiden kohdalla yhteisten tutkinnon osien painoarvon kasvattaminen ei vastaa työelämän tarpeita.

Esimerkkinä toisen asteen koulutusten muutoksista esitämme, että toisen asteen tutkinnon suorituksen osaaminen voi vaihdella teoreettisesta painotuksesta vahvasti ammatilliseen painotukseen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tämä ei edellytä lukioiden ja ammatillisen oppilaitosten hallinnollisia yhdistämisistä, vaan enemmän pedagogisia ratkaisuja mm. tutkintojen joustavuuden näkökulmasta.

Ammatillisen koulutuksen rooli innovaatioekosysteemeissä (TKI -toiminta) tulee vahvistaa.

Vieraskielisten tutkintojen järjestämislupien joustava myöntäminen tai mahdollisuus vapaasti toteuttaa koulutusta vieraalla kielellä on tärkeää.

Suunnittelun lyhytjäneisyys on haaste rahoituksen osalta, ja uudistusten toimeenpanoon jää liian vähän aikaa ja ohjeet tulevat myöhään.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Tavoittilaan liittyen: Ammatillisesta koulutuksesta korkea-asteelle hakeutumisessa on esteitä, jotka tulee poistaa.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvaan oppimiseen liittyviä esteitä tulee poistaa mm. tutkinnon osien pienempien kokonaisuuksien rahoitus on riittämätöntä. Lisäksi tuetun opiskelun (esim. omaehtoisesti työttömyysetuudella opiskelevien osata) esitä pitää karsia.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opetus- ja ohjaushenkilöstön kelpoisuuksien tarkastelu muuttuneisiin olosuhteisiin on kannatettavaa siten, että mahdollistuu paikallisesti parhaan osaamisen hyödyntäminen kulloisiinkin opetuksen ja ohjauksen tarpeisiin joustavasti. Olisi hyvä, jos voisimme ottaa ei-kelpoisia opettajia määräaikaiseen virkasuhteeseen, ja heillä olisi sen jälkeen kaksi vuotta aikaa pätevöityä, jonka jälkeen vakinaistaminen olisi mahdollista. Huomioon on otettava myös ns. kelpoisen henkilöstön saatavuus eri puolilla Suomea, ettei vaativat kelpoisuusvaatimukset johda esim. henkilöstön siirtymiin eri kouluasteiden välillä. Opetus- ja ohjaushenkilöstön kelpoisuuksien osalta tulisi harkita kelpoisuuden määräaikaisuutta (työkokemuksen ja pedagogisen pätevyyden osalta), koska sekä työelämä että pedagogiikka kehittyvät vauhdikkaasti. Määräaikaisuus johtaisi määräjoihin tapahtuvaan osaamisen päivittämiseen sekä työelämässä että opettajakorkeakouluissa, joissa päivityksissä voidaan ottaa huomioon alueelliset erityispiirteet.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön mitoitusta ei tule määrätä. Koulutuksen järjestäjittäin tehtävät vaihtelevat, eikä näitä voida mitoituksissa ottaa huomioon. Tulokset ja vaikuttavuus osoittavat riittävästi, onko koulutuksen järjestäjä pystynyt huolehtimaan asianmukaisesta palvelun määrästä.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Tavoitteeseen maahanmuuttaja opiskelijoiden perustaidoista vastataan käytännössä ammatillisessa koulutuksessa resurssien puitteissa jo merkittävästi, muutoin ei maahanmuuttaja opiskelijoiden valmistuminen olisi mahdollista. Tavoitteessa etenemistä tulisi kannustaa asianmukaisella rahoituskertoimella.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Lilja Virpi
Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia

Laihin Sanna
Kemi-Tornionlaakson koulutuskuntayhtymä Lappia